

BORNHOLMS
R E G I O N S K O M M U N E

Læsemålsætning

for de bornholmske skoler

PPR og Sundhedspleje, juni 2012

At læse og skrive

At læse

At læse er at være i stand til at forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster. At læse er at tilegne sig viden, skaffe sig oplevelser og få indsigt.

Læseglæde

At læse en bog, - såvel skøn- som faglitteratur, giver børn store oplevelser, og det er de voksne omkring barnet, der kan vække glæden ved at læse.

Det er lysten, der driver værket. Lysten til at lære at læse er en forudsætning for at opnå de nødvendige læsefærdigheder.

At skrive

At opleve skriveprocessen som meningsfuld sker, når den har et kommunikativt eller refleksivt, autentisk ærinde. Sideløbende udvikles og fastholdes skrivelysten gennem et øget faglitterært og skønlitterært genrekendskab.

Forskning har i mange år haft fokus på samspelet mellem læsning og skrivning og peger på, at børn kan skrive sig ind i læsning, samt at de lærer at læse ved at skrive. En del forskningsprojekter har især interesseret sig for børns kommunikative skriftsprog, hvor børn skriver for at udtrykke et budskab og henvender sig til en bestemt modtager. Dette kommunikative sigte stiller krav til både genrevalg, komposition og sprog. Dette fokus skal vi fremme.

Skole-hjem-samarbejdet

Uden forældrenes hjælp går det ikke! Det er derfor vigtigt, at der mellem skole og hjem er en løbende kontakt om det enkelte barns skriftsproglige udvikling. Derved kan forældrene støtte op om deres barns læse - og skrivelyst. Det fælles mål er, at alle elever bliver engagerede i deres egen skriftsproglige udvikling. Det vil fremme lysten og glæden ved at læse og skrive.

Udmøntningen af læsepolitikken tilpasses de enkelte klasser og elever på de bornholmske skoler.

Børnehaveklasse

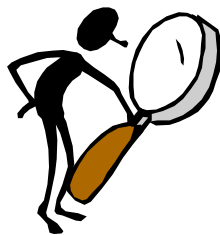
Mål	<ul style="list-style-type: none"> • At sikre videndeling mellem børnehaven, "Vippen" og 0. klasse om det enkelte barn og udnytte den viden som den obligatoriske sprogvurdering giver • At eleverne får mod på og lyst til at lære bogstavernes navn, form og lyd og bruge dem til den begyndende læsning og skrivning • At de eksperimenterer med skriftsproget – fx gennem opdagende skrivning • At de læser små skønlitterære og faglitterære tekster sammen og alene • At de lærer mange nye ord og begreber • At de kender til forskellige medier <p>Desuden følges Fælles mål 2009, Børnehaveklassen, Faghæfte 23: Link</p>
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none"> • Sprogvurdering • Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen • Portfolio • Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen • LUS • IL-basis – gruppeprøve • OS64 • De tre alfabeter og evt. håndfonemer
Skole-hjem-samarbejde	Information om den forberedende/begyndende læse- og skriveudvikling.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 0. til 1., så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Der gives tips og inspiration ved gruppemøder.

1. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none">• At elevernes læse- og skrivelyst stimuleres• At deres fonologiske opmærksomhed videreudvikles• At de får mange nye ord og begreber, de kan bruge aktivt• At deres læsestrategier videreudvikles• At læseforståelsen videreudvikles gennem den litterære samtale• At de kender til forskellige genrer• At de kender til forskellige medier <p>Desuden arbejdes der hen imod obligatoriske trinmål for faget dansk efter 2. klasse. Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none">• Skema om læse-skrivelyst• OS64/OS120 <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none">• Portfolio• Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen• LUS• 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen
Skole-hjem-samarbejde	Information om den begyndende læse- og skriveudvikling.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 1. til 2. klasse, så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

2. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none">• At alle elever har læse- og skrivelyst i fagene• At de kan anvende læseforståelsesstrategier• At de er i stand til selvstændigt at læse fag - og skønlitterære bøger og kunne referere indholdet• At de gennem den litterære samtale lærer at læse og reflektere over indholdet i en fag- og skønlitterær tekst• At de kender til forskellige genrer og kan anvende dem i egne tekster• At de kender til forskellige medier• At de ved udgangen af 2. klasse har en automatiseret og flydende sætningslæsning med en god indholdsforståelse <p>Opfyldelse af de obligatoriske trinmål for faget dansk efter 2. klasse Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none">• Den frivillige og den obligatoriske nationale test i læsning• Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none">• 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen• Portfolio• Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen• LUS• OS120 og SL60
Skole-hjem-samarbejde	Information om læse- og skriveudviklingen.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 2. til 3. klasse, så alle elevernes læse -skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

3. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none"> • At eleverne fortsat har en stor læse- og skrivelyst i fagene • At de selvstændigt læser fag og skønlitteratur – både i og uden for skolen • At de kan bruge forskellige læseforståelsesstrategier, læseteknikker og gennem den litterære samtale reflektere over indholdet i en skønlitterær tekst • At de kan forholde sig til tekster af forskelligt indhold/genrer og bringe det i anvendelse i egne tekster • At de kender til forskellige medier <p>Desuden arbejdes der hen imod trinmål for faget dansk efter 4. klasse Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none"> • Den frivillige Nationale test i læsning • Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen • Portfolio • Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen • LUS • ST3 • SL60 og SL40
Skole-hjem-samarbejde	Information om læse- og skriveudviklingen.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 3. til 4. klasse, så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

4. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none">• At eleverne har lyst og interesse for at læse og skrive i fagene- både i og uden for skolen• At de har en automatiseret og hurtig sætningslæsning med en god indholdsforståelse• At de bruger og videreudvikler forskellige læseforståelsesstrategier og læseteknikker• At de kan læse og reflektere over indholdet i en skønlitterær tekst• At de forholder sig til tekster af forskelligt indhold/genrer og kan anvende det i egne tekster• At de læser sig til viden• At de kan skrive stikord• At de kan forholde sig kritisk til forskellige medier <p>Opfyldelse af trinmål for faget dansk efter 4. klasse Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none">• Frivillig og obligatorisk national prøve i læsning• Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none">• 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen for de elever, der er i større skriftsproglige vanskeligheder• Portfolio• Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen• LUS• ST4• SL40 og LÆS5
Skole-hjem-samarbejde	Information om forskellige læsetiltag og opbakning omkring biblioteksbesøg
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 4. til 5. klasse, så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Læsevejlederen giver inspiration ved gruppemøder.

5. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none"> • At eleverne har lyst til og interesse for at læse og skrive i fagene både i og uden for skolen • At de bruger og videreudvikler forskellige læseforståelsesstrategier og læseteknikker • At de kan læse og reflektere over indholdet i en skøn- og faglitterære tekster • At de kan forholde sig til tekster af forskelligt indhold/genrer • At de læser sig til og bruge konkret viden fra tekster • At de kan forholde sig kritisk til forskellige medier • At de får kendskab til og begynder at anvende notatteknik <p>Desuden arbejdes der hen imod de obligatoriske trinmål for faget dansk efter 6. klasse. Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none"> • Frivillig national prøve i læsning • Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen for de elever, der er i større skriftsproglige vanskeligheder • Portfolio • Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen • LUS • ST5 • LÆS5 og TL1
Skole-hjem-samarbejde	Information om forskellige læsetiltag og opbakning omkring biblioteksbesøg
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 5. til 6. klasse, så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

6.-7. klasse

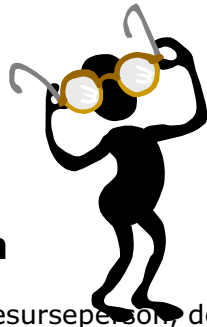

Mål	<ul style="list-style-type: none">• At de har lyst og interesse for at læse og skrive i fagene- både i og uden for skolen• At de forholder sig kritisk til forskellige medier• At de bruger og videreudvikler forskellige læseforståelsesstrategier og læseteknikker• At de gennem den litterære samtale kan reflektere over indholdet i tekster• At de forholder sig til tekster af forskelligt indhold/genrer og kan anvende det i egne tekster• At de kan anvende konkret viden fra tekster og kan forholde sig kritisk til andre medier• At de kan skrive en fagtekst• At de anvender forskellige typer notatteknik <p>Desuden arbejdes der hen imod obligatoriske trinmål for faget dansk efter 6. klasse og 9. klasse. Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link og Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none">• Frivillig og obligatorisk national prøve i læsning• Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none">• Portfolio• Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen• ST6 og ST7• TL1, TL2 og TL3
Skole-hjem-samarbejde	Orientering om vigtigheden af læsning i alle livets sammenhænge.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 6. til 7. og fra 7. til 8. klasse, så alle elevernes læse -skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

8.-9. klasse

Mål	<ul style="list-style-type: none">• At eleverne fastholder og udbygger gode læsevaner og bevarer læselysten både i og uden for skolen• At de aktivt anvender de indlærte læsestrategier i såvel arbejdet med skønlitteratur som faglitteratur• At de integrerer de indlærte strategier som et værktøj i den videre uddannelse• At de kan forholde sig kritisk til forskellige medier• At de kan udvælge og anvende forskellige typer notatteknik <p>Desuden arbejdes der hen imod Slutmål for faget dansk efter 9. klasse. Se: Fællesmål 2009, Dansk, Faghæfte 1: Link</p>
Fokus	Fokus på læsning og skrivning i fagene
	Forslag til organisering, evaluering, skole-hjem-samarbejdet og læsevejlederens rolle:
Organisering	Læse- og/eller skrivebånd 15-20 min. dagligt Periodevise holddannelser til støtte for undervisningsdifferentieringen
Evaluering	Klassens læseudvikling evalueres løbende i teamet og på læsekonferencen med udgangspunkt i: <ul style="list-style-type: none">• Frivillig og obligatorisk national prøve i læsning• FA i retstavning• FA i læsning• Skema om læse-skrivelyst <p>Yderligere evalueringsmuligheder:</p> <ul style="list-style-type: none">• Portfolio• Evalueringslog med fokus på skriftsprogsudviklingen• LUS
Skole-hjemsamarbejde	Orientering om vigtigheden af læsning i alle livets sammenhænge.
Læsevejleder	Læsevejlederen er med til at sikre overgangen fra 8.til 9. klasse- og videre til ungdomsuddannelser, så alle elevernes læse-skriveudvikling videreføres. Der gives inspiration ved gruppemøder.

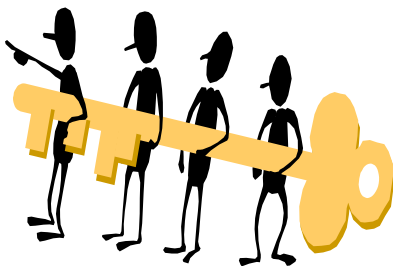
Læsevejlederen

En læsevejleder er en resurseperson, der er tilknyttet den enkelte skole. Læsevejlederen inspirerer og vejleder i alle former for læsning i almenundervisningen, i tæt samarbejde med dansklærere og faglærere.

Læsevejlederen har et tæt samarbejde med ledelse, skolebibliotek og specialundervisning.

- Læsevejlederen deltager i årlige læsekonferencer, hvor mål og evaluering af målene for læseundervisning i den enkelte klasse drøftes. Dette er en del af en fremadrettet undervisningsplanlægning.
- Læsevejlederen forestår rådgivning og vejledning af lærere i forhold til metodik og didaktik samt materialer og prøver.
- Brobygning til den specielle og særlige indsats.
- Læsevejlederen indgår i konkrete undervisningsforløb i relation til skolens læsepolitik.
- Læsevejlederen indgår i forældresamarbejde og andet oplysende arbejde.
- Læsevejlederen formidler brugbare evalueringsværktøjer/litteratur – til kollegaer/elever.
- Læsevejlederen orienterer i samarbejde med skolebiblioteket om materialer.

Læsekonferencen

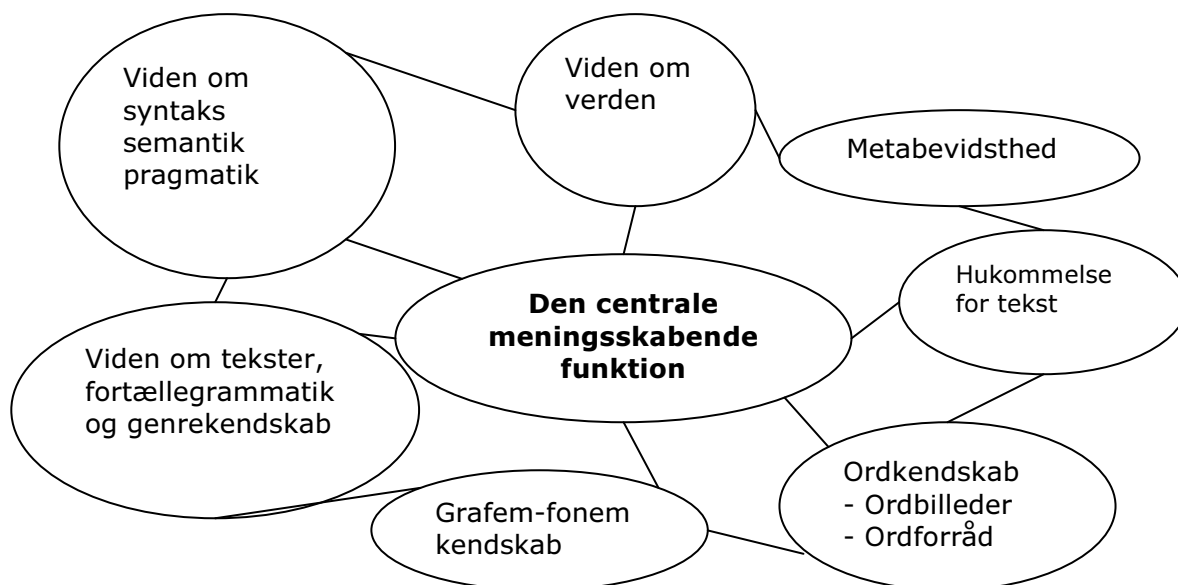

Læsekonferencen er et møde om elevernes udvikling, færdighed og undervisning i læsning og skrivning. Kernen i konferencen er den kvalificerede og kvalificerende samtale om elevernes resultater og de pædagogiske konsekvenser af læse- og skriveundervisningen. Læsekonferencen er læsevejlederens platform, og læsevejlederen er derfor både mødeleder og

ansvarlig for, at der skrives beslutningsreferat.

Læsekonferencens teoretiske afsæt

Ehri's interaktive læseprocesmodel er en vigtig del af læsevejlederens basisviden og giver overblik over de områder, der vurderes ved læsekonferencen; men det er også vigtigt, at denne viden bliver en del af lærernes afsæt for undervisningen i læsning, da områderne er væsentlige parametre, der skal beskrive og nuancere lærerens undervisning og elevernes læseudvikling. Områderne suppleres med viden om elevernes læseindstilling og læselyst.

(Læsemodel efter Linnea C Ehri)

Læsevejlederen kan altså kvalificere læsekonferencerne ved at tage et bredt teoretisk afsæt, således at teamets beskrivelser af undervisningen og resultaterne af læseprøverne bliver en del af et større billede af de enkelte elevers læseudvikling og af hele klassens.

Hvor er det, der særligt skal sættes ind i den næste periode?

Er det grafem- fonemkorrespondancen – og i så fald for hvilke elever?

Eller er der fx elever, der har særlig brug for at arbejde med hukommelse for tekst?

Eller er der elever, der er parate til at få udfordret deres metabevidsthed?

Vi ved, at læseprocessen er en simultan proces, og at modellens elementer til enhver tid indgår i læsningen, men i vores undervisning er vi nødt til i alle forløb at vælge fokus og kvalificere de enkelte områder. Konsekvensen af samtidigheden er, at vi må tænke i helheder, før vi undervisningsmæssigt går i dybden med detaljen – og at vi så derefter igen sikrer, at

helheden etableres. Undervisningen i disse områder vil være evigt tilbagevendende, da delområderne til stadighed skal udvikles.

Lærernes viden om den interaktive læseprocesmodel kobles i undervisningen med deres teoretiske viden om læse- og forståelsesstrategier og vigtigheden af en struktureret læseundervisning.

Deltagerne i læsekonferencen vil som regel være klassens dansklærer, den koordinerende speciallærer eller en speciallærer, der er fast tilknyttet klassen, en repræsentant fra skolens ledelse, læsevejlederen og læsekonsulenten. På skoler med en fast klasseteamstruktur vil hele lærerteamet naturligt være deltagere i konferencen. Det vil tydeliggøre teamets fælles ansvar for elevernes læseudvikling. Der afholdes læsekonferencer en til to gange om året. På den måde sikres det, dels at det bliver ukontroversielt at afholde konferencerne, dels at der også afholdes konferencer i de klasser, hvor der tilsyneladende ikke er vanskeligheder i forhold til elevernes læse- og skriveudvikling. Ved læsekonferencen kan læsevejlederen i samarbejde med læsekonsulenten skabe en platform og et forum for den første rådgivning og vejledning, fordi han eller hun her kan deltage i evaluering af klassens og det enkelte barns læsning og skrivning. Det er hensigtsmæssigt, at der forud for konferencen foreligger evalueringsmaterialer, så der er noget konkret at tage udgangspunkt i. Det kan fx være resultatopgørelser fra de nationale prøver i læsning, fra andre pædagogiske test og iagttagelsesmaterialer til vurdering af læsning og skrivning. De anvendte evalueringsmaterialer vil variere efter klassetrin.

Evaluering og videreudvikling kommunens læsepolitik

Forslaget fremlægges og debatteres i de pædagogiske råd. Pædagogisk Råd kan til hver en tid komme med forslag, der kan styrke læsningen og skrivningen.

Skoleårets læsepolitik præsenteres for Skolebestyrelsen.

Læse- og skrivepolitikken på de bornholmske skoler for 2012-2013 er udarbejdet af:

Læsevejleder Lisbeth Haahr Pedersen, Hans Rømerskolen

Læsevejleder Annette Brinkgaard, Skole Nord

Læsevejleder Louise Sletterød, Rønne skolen

Læsevejleder Lise Munch, Paradisbakkeskolen

og læsekonsulent Sigrid Madsbjerg, Bornholms PPR og Sundhedspleje

Læsepolitikken evalueres løbende

Bilag 1: Faglitteratur til inspiration

Bilag 2: 'Det gode læseforløb' af Ingvar Lundberg, bearbejdet af Birgitte Carstensen

Bilag 1

Faglitteratur til inspiration

Målet har været at udvælge ni titler, som kan udgøre grundstammen i læselærernes bibliotek. Ud over disse ni titler, så bør der naturligvis også være håndbøger og vejledninger til alle de læsepædagogiske prøver, der findes.

Når man udvælger ni titler, så fravælges samtidig et meget stort antal andre titler, som læsevejlederen og læselærerne også kunne have gavn af. I det hele taget er det væsentligt, at læselærerne holder sig ajour på området – og læser meget!

Her har læsevejlederen en særlig rolle, for kun ved selv at have læst bøgerne kan læsevejlederen udvælge og anbefale litteratur til lærerne, så den lige nøjagtig matcher netop den enkelte lærers forudsætninger og behov for supplerende læsning. Også i anbefaling af egnet litteratur er det nødvendigt at kunne differentiere sin rådgivning.

I listen indgår ikke undervisningsmaterialer. Læsevejlederen skal have et stort kendskab til de materialer, der findes på skolen og på Center For Undervisningsmidler. Men læsevejlederen og læselærerne skal også have for øje, at et givet undervisningsmateriale ikke i sig selv udgør et sikkert fundament for undervisningen.

Det væsentligste er således ikke selve materialet men den Ramme, materialet anvendes i, og den måde materialet anvendes på.

Abonnement på *Læsepædagogen* (www.laesepaed.dk)

Læsepædagogen er et tidsskrift, der udgives af Landsforeningen af Læsepædagoger. Bladet udkommer seks gange årligt. *Læsepædagogen* er det eneste danske tidsskrift med fokus på læsning. I bladet bringes dels faglige artikler, dels anmeldelser af nyere faglitteratur, undervisningsmaterialer og frilæsningsbøger. Desuden er der omtale af diverse konferencer og andre arrangementer, som kan have læsevejlederens interesse.

Arnbak, Elisabeth (2003): *Faglig læsning – fra læseproces til læreproces*, Gyldendal.

Bogen giver redskaber til at vurdere, om tekster i undervisningen passer til elevernes læsetekniske og faglige forudsætninger. Dette uddybes med forslag til, hvordan læreren kan udvikle elevernes færdigheder i at tilegne sig viden gennem læsning. Bogen omsætter forskning om læsning til praksis. De to hoveddele i bogen handler om henholdsvis komponenter i læseforståelse og analyseredskaber, samt en række undervisningsaktiviteter.

Björk, Maj og Liberg, Caroline (1999): *Veje ind i skriftsproget*, Gyldendal Uddannelse.

Bogen indeholder mange konkrete anvisninger på, hvordan læreren kan vejlede begyndereleven i den første skrivning og læsning gennem anerkendende responsteknikker og logbogsskrivning. Herudover giver bogen en god indføring i førskolebarnets funktionelle og legende tilgang til det at læse og skrive – og dermed i forudsætningerne for skolens undervisning: Læsning og skrivning bør ses som sammenhængende aktiviteter, der gensidigt understøtter hinanden, og eleven bør derfor både læse og skrive lige fra den første skoledag.

Brudholm, Merethe (2011): *Læseforståelse – hvorfor og hvordan*, 2. udgave, Alinea.

Bogen sætter fokus på undervisningen i læseforståelse inden for skøn- og faglitteratur, idet formålet er, at eleverne tilegner sig forskellige læseforståelsesstrategier. Målet er her, at læseren udvikler „strategisk læsning“.

dvs. tilpasser sin læseradfærd til den enkelte opgave. Synspunktet er, at automatiserede afkodningsfærdigheder er en nødvendig forudsætning for læseforståelsen, og at læseforståelsen også har en positiv virkning på afkodningsprocessen. Bogen indeholder mange eksempler på undervisning i læseforståelse, ligesom der er kopisider til denne undervisning.

Bråten, Ivar (red.) (2008): *Læseforståelse. Læsning i videnssamfundet – teori og praksis*. KLIM

Læseforståelse defineres som at udvinde og skabe mening ved at gennemsnøge den skrevne tekst og samordne dette med allerede kendt viden.

Læseforståelse er således andet og mere end at knække koden. Det er en nødvendig kompetence for at kunne klare sig i et moderne samfund. Forfatterne tager udgangspunkt i ovennævnte definition.

Der gives bud på, hvad der kræves for at blive en god læser i videnssamfundet, og hvordan undervisningen kan tilrettelægges, så den fremmer elevernes læseforståelse. Bogen, som er skrevet på norsk, tager udgangspunkt i den nyeste forskning på området.

Dysthe, Olga (2005): *Ord på nye spor - indføring i procesorienteret skrivepædagogik*, Klim.

Bogen er en indføring i det sprogteoretiske grundlag for skriveundervisningen og det særligt didaktiske og metodiske i pædagogikken. Bogen er opbygget i tre hoveddele: Procesorienteret skrivning i en teoretisk og forskningsmæssig sammenhæng, en systematisk gennemgang af proces og struktur i skriveundervisningen, samt et afsnit om hvorledes skrivning kan være et redskab for læring.

Elbro, Carsten (2006): *Læsning og læseundervisning*, 2. udgave, Gyldendal.

Læreren bør have solid og grundlæggende viden om læsning for at kunne undervise i det. Bogen formidler i en let tilgængelig form viden om en række læsefaglige fokuspunkter: læserens afkodning af ord, læserens sprogforståelse, forudsætninger for læsning, dansk bogstavskrift samt læsevanskeligheder.

Frost, Jørgen (2003): *Principper for god læseundervisning*, Dansk Psykologisk Forlag.

Bogen præsenterer et afbalanceret læsesyn, hvor der både ses på, hvordan læreren bør være rustet til at møde de krav, skolen stiller i dag, og hvad den gode elev og den gode skole er, når vi taler om optimale betingelser for læseundervisning. Bogen indeholder forslag til læsepraksis på forskellige trin. Alle er baseret på forskning, der udfordrer den læsepædagogiske tradition ud fra et nutidigt læringssyn med udgangspunkt i det faktum, at elevgruppen bliver stadig mindre homogen, og at der er et øget behov for, at læreren kan møde det enkelte barn dér, hvor det befinder sig fagligt.

Frost, Jørgen (2003): *Selvforstærkende strategier for begynderlæseren*, Dansk Psykologisk Forlag.

Der redegøres for de strategier, som fra første dag i 1. klasse sætter nogle elever i stand til at læse på et enkelt niveau, og hvordan man med denne indsigt kan støtte de elever, som har brug for ekstra hjælp.

Hagtvet, Bente Eriksen (2003): *Sprogstimulering – tale og skrift i førskolealderen*, Alinea.

Bogen har fokus på udvikling af sprog og kommunikation hos børn i førskolealderen. Ny forskning om skriftsproglig udvikling understreger, at stimulering af tale og skrift i førskolealderen ser ud til at bidrage positivt

til sprogudviklingen. Børn, der vokser op i en skriftkultur, udvikler en form for skriftsproglig kompetence flere år, før de begynder i skolen. Bogen formidler viden om børns skriveudvikling og om forholdet mellem læsning og skrivning.

Litteratur til pædagogiske prøver og evaluering

Allard, B., Rudquist, M. og Sundblad, B. (2003): *Læseudvikling – bogen om ny LUS*, Alinea.

Dansklærerforeningen (2006): *Så kan de lære det! – om evaluering*. Fælleskrift.

Dahler-Larsen (2006): *Evalueringens kultur, et begreb bliver til*. Syddansk Universitetsforlag.

Frost, J. (2005): *Læsemåleren*, Gyldendal.

Frost, J. og Nielsen, J. C. (1996/2003): *IL-Basis*, Dansk Psykologisk Forlag.

Gamby, G. (2007): *IL-Ungdom*, Dansk Psykologisk Forlag.

Jensen, P. E. og Jørgensen, I. (2006): *ST-prøver*, 2. udgave. Dansk Psykologisk Forlag.

Heinze, Inger-Lise (2010): *Sprogvurdering 0. klasse. Et materiale til vurdering af elevernes sproglige forudsætninger i begyndelsen af skolestarten*, Dansk Psykologisk Forlag.

Nielsen, J. C., Gamby, G., Poulsen, A. og Søgaard, A. (1991): *Individuel Læseundersøgelse*, Dansk Psykologisk Forlag.

Nielsen, J. C., Møller, C. og Pøhler, L. (2000): *LÆS5*, Dansk Psykologisk Forlag.

Nielsen, J. C., Poulsen, A. og Søgaard, A. (2004): *SL60 & SL40*, 2. udgave, Dansk Psykologisk Forlag.

Nielsen, J. C., Møller, L. og Gamby, G. (1998): *Tekstlæseprøverne TL1-5*, Dansk Psykologisk Forlag.

Søgaard, A., Hesselholdt, S., Kreiner, S., Poulsen, A. og Nielsen, J. C. (2003): *OS64 og OS120 – Ordstillelæsningsprøver*, 2. udgave, Dansk Psykologisk Forlag.

Ziegler, Mette (1992/2004): *Diagnostiske Staveprøver*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Anden litteratur

Læsning og skrivning (i forbindelse med læse-skrive-undervisning)

Altschuler, Sally m.fl. (2005): *Dialog og differentiering i skriveundervisningen. „Kill your darlings og få kyllegus“*, Kroghs Forlag.

Andersson, Kirsten og Baarstrøm, Karl Aage (1993): *Skriv løs - læs videre*, Kroghs Forlag.

Anmarkrud, Øistein og Vigdis Refsahl (2011): *Gode læsestrategier på mellemtrinnet*. Dansk Psykologisk Forlag.

Armstrong, Thomas (2004): *Læsning og skrivning med mange intelligenser*, Dafolo.

Bjerre, Annemarie m.fl.(2002): *Nej farfar! For vi børnestaver*, Alinea.

Danmarks Evalueringsinstitut (2005): *Læsning i folkeskolen – indsatsen for at fremme elevernes læsefærdigheder*, Danmarks Evalueringsinstitut.

Ehri, Linnea (1995): *The Emergence of Word Reading in Beginning Reading*. Trykt I Owen, O and Pumphrey, P: *Emergent and Developing Reading: Messages for Teachers*. The Palmer Press, London.

Elbro, Carsten m.fl.(1996): *Videregående læsning*, Dansk Lærerforeningen.

Falkenberg, Cecilie og Sigrid Madsbjerg (1996): *Man ska' ku læse (bog og film)*, Dansk Lærerforeningen.

Falkenberg, Cecilie og Sigrid Madsbjerg (1998): *Med venlig hilsen 3@ (bog og film)*, Dansk Lærerforeningen.

Fast, Carina (2009): *Literacy – i familie, børnehave og skole*, Klim.

Frost, Jørgen (1998): *Læsepraksis – på teoretisk grundlag*, Dansk Psykologisk Forlag.

Frost, Jørgen (red.) (2009): *Evaluering i et dialogisk perspektiv*, Dansk Psykologisk Forlag.

Frost, Jørgen (red.) (2009): *Håndbog i læsevejledning, teori og praksis*, Dansk Psykologisk Forlag.

Gamby, Gert (red.) (2000): *Brudflader i læsedebatten*, Pædagogisk psykologisk Forening, Særnummer 4 -5.

Marianne Gjelstrup m. fl. (2011): *Hvordan lærer mine elever at stave... og lad det ikke være hemmeligt for dem!* Forlaget Læs.

Høien, Torleiv m.fl. (2004): *Dysleksi*, Specialpædagogisk Forlag.

Håkonsson, Erik (2002): *En ekstra chance – inspiration fra Reading Recovery*, Alinea.

Jandorf, Birgit Dilling (red.) (2005): *Ord for ord, Om læsning og læsevanskeligheder*, København.

Jansen, Mogens (red.) (1997): *Læseundervisning på skolens mellemtrin*, Kroghs Forlag.

Jansen, Mogens (red.) (1999): *Læseundervisning af unge og voksne*, Kroghs Forlag.

Jansen, Mogens (red.) (1997): *Læseundervisning i skolestarten*, Kroghs Forlag.

Jensen, Karin Erbo (1998): *Eleven som læser – læreren som læseunderviser*, Studie og Erhverv.

Krogh-Jespersen, Kirsten (1998): *Læs godt – en vejledning om lærerens opgaver og elevernes selvstændige læsning i de yngste klasser*, Klim.

Jordal, Jytte (2004): *Læsning – på elevens betingelser*, Den gule serie 66, Landsforeningen af Læsepædagoger.

- Kjær, Grethe og Klok, Lise (2000): *Læsning mellem linjerne kan læres*, Den gule serie 62, Landsforeningen af Læsepædagoger.
- Kjær, Grethe og Østergaard, Anne Marie (2003): *Læseløftet – en effektiv læsemetodik*, Alinea.
- Kjærsgaard, Kirsten (red.) (2002): *Den kompetente læser*, Forlaget Maling Beck.
- Klintenberg, Jan Erik (2011): *Den lille bog om flydende læsning*, Akademisk forlag.
- Kulpa, Liselotte: *Hold på indholdslæseren?*, Den gule serie 51, Landsforeningen af Læsepædagoger, 1992/1993.
- Liberg, Caroline (1997): *Sådan lærer børn at læse og skrive*, Gyldendal.
- Lundberg, Ingvar (1997): *Sprog og tænkning, Læseprocesser i undervisningen*, Alinea.
- Lundberg, Ingvar m.fl. (2005): *Det gode læseforløb*, Alinea.
- Lundberg, Ingvar og Görel Sterner (bearbejdet til dansk af Michael Wahl Andersen og Sigrid Madsbjerg) (2008): *Regne- og læsevanskeligheder*, Alinea.
- Lundberg, Ingvar (2011): *Læsningens psykologi og pædagogik*, Dansk Psykologisk Forlag.
- Maagerø, Eva og Elise Seip Tønnesen (red) (2009): *At læse i alle fag*, Klim.
- Madsbjerg, Sigrid og Lis Phøler (2008): *Læsevejlederen*, Dafolo.
- Madsbjerg, Sigrid og Helle Vaabengaard (2011): *Læsekonferencen – det evaluerende møde om klassens skriftsprogsundervisning* i: Tidsskriftet "Viden om læsning" nr. 9, marts 2011
- Madsbjerg, Sigrid og Henriette Romme Lund (red) (2010): *Læselyst og læring*, Dansk Psykologisk Forlag.
- Madsbjerg, Sigrid og Kirsten Friis (red) (2011): *Skrivelyst og læring*, Dansk Psykologisk Forlag, 2011.
- Madsbjerg, Sigrid og Kirsten Friis (red) (2012): *Skrivelyst og læring- i et specialpædagogisk perspektiv*, Dansk Psykologisk Forlag.
- Madsbjerg, Sigrid og Kirsten Friis (red) (2012): *Skrivelyst og læring- i børnehaven*, Dansk Psykologisk Forlag.
- Madsen, Monica C. (red.) (2006): *Lyst til faglig læsning!*, Biblioteksstyrelsen.
- Mailand, Mette Kirk (2007): *Genreskrivning i skolen*, Gyldendal Uddannelse.
- Myndigheten för Skolutveckling (2003): *Det leksamma allvaet – fyra språkutvecklande miljöer*, Stockholm.
- Pøhler, Lis (2000): *Skriv på livet løs – om skrivning, læsning og læring*, Studie og Erhverv.
- Reichenberg, Monika (2011): *Veje til læseforståelse - teksten, læseren og samtalen*, Klim.
- Reichenberg, Monika og Ingvar Lundberg (2012): *Læseforståelse gennem strukturerede samtaler*. Akademisk Forlag.

Roe, Astrid (2008): *Læsedidaktik – efter den første læseundervisning*, KLIM.

Schultz, Mia Finnemann (2007): *Ordblind inklusion*, Dansk Videncenter for Ordblindhed.

Samuelsson, Stefan m.fl. (2012): *Dysleksi og andre vanskeligheder med skriftsproget*, Dansk Psykologisk Forlag

Trageton, Arne (2004): *At skrive sig til læsning*, Gyldendal.

Vivien, Rosemary (1998): *Indskoling i New Zealand – at lære at læse og skrive*, Dafolo.

Wold, Astri Heen (red) (1999): *Skriftspråksudvikling – om hvordan barn lærer å lese og skrive*, Cappelen Akademisk Forlag

Læring – læsning og opmærksomhed

Andersen, Frans Ørsted (2003): *Flow og pædagogik, Læring med optimal motivation*, Dafolo.

Bang-Larsen, Bodil m.fl. (2001): *Classroom-management – at skabe rum for læring*, Dafolo.

Bang-Larsen, Ole (2002): *Classroom-management – et idéhæfte*, Dafolo.

Dunn, Rita: „Læseindlæring og læringsstile“ (2003) i: *Artikelsamling om læringsstile*, Dafolo.

Dysthe, Olga (1997): *Det flerstemmige klasserum*, Klim.

Hermansen, Mads (red) (2007): *Læringsledelse. Løft til læring i skolen*, Forlaget Samfundslitteratur. Rockwoolfonden.

Hansen, Mogens (2002): *Børn og opmærksomhed*, Gyldendal.

Hansen, Kirsten og Rolsted, Lis Bonde (2004): *Opmærksomhed, relationer, intelligens*, Dafolo.

Laursen, Per Fibæk (2006): *Den autentiske lærer. Blive en god og effektiv underviser – hvis du vil*, Gyldendals lærerbibliotek.

Lohmann, Gert (2008): *Klasseledelse og samarbejde. Analyser og handlemuligheder*, Gyldendals lærerbibliotek.

Meyer, Hilbert (2005): *Hvad er god undervisning?* Gyldendals lærerbibliotek.

Litteraturpædagogik

Eskelund, Birte m.fl. (2004): *Tekstanalyse og vurdering – teori og praksis*, Gyldendal.

Lützen, Peter Heller (2004): *Analyse og relevans – grundbog i litterær analyse og fortolkning*, Dansk lærerforeningen.

Moos, Ingelise m.fl. (2002): *Men først skal bogen læses*, LR Uddannelse.

Søndergaard, Karen Lise (2005): *Børnelitteratur og litteraturundervisning*, L&R Uddannelse.

Sørensen, Birthe (2001): *Litteratur – forståelse og fortolkning*, Alinea.

Thybo, Kurt (red.) (2003): *Børnelitteratur. Læsninger og undervisning*, Dansk lærerforening.

Relationers betydning

Hatti, John

Haslebo, Gitte (2004): *Relationer i organisationer*, Dansk Psykologisk Forlag.

Sven Erik Nordenbo m. fl (2008): *Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Vejledning

Lauvås, Per og Gunnar Handal (2006): *Vejledning og praksisteori*, KLIM.

Løw, Ole (2009): *Pædagogisk vejledning, Facilitering og læring i pædagogiske kontekster*, Akademisk Forlag.

Diverse nyere elevmaterialer

Arne-Hansen, Susanne (2004): *Skriv varieret*, Gyldendal.

Arne-Hansen, Susanne (2005): *Historiske fortællinger*, Gyldendal.

Brudholm, Merethe (2004): *Gid du brækker benene*, Alinea.

Dansklærerforeningens *Billedromaner* til mellemtrinnet.

Eken, Cecilie (2007): *Fra første linje. Skriv med en forfatter i 3.-6. klasse*, Dansklærerforening.

Esmann, Sofie (2005): *Klassiske fortællinger*, Gyldendal.

Fabrin m.fl. (2007): *Læs!*, Alinea.

Fabrin m.fl. (2003): *Læs med – grundbog og tekstbog*, Dansklærerforening.

Fabrin m.fl. (2001): *Læs på – tekstbog og grundbog*, Dansklærerforening.

Jakobsen, Kirsten m.fl. (2005): *Læsningens landskab (m. lærervejledning)*, LR Uddannelse.

Madsen, Else (2002): *Superlæsere*, Alinea.

May, Trine (2004): *Eventyrlige fortællinger*, Gyldendal.

May, Trine (2004): *Gyselige fortællinger*, Gyldendal.

May, Trine (2004): *Fantastiske fortællinger*, Gyldendal.

Moos, Ingelise m.fl. (2006): *Omme bag klædeskabet, Læs litteratur 3.-4. klasse*, Dansklærerforening.

Moos, Ingelise m.fl. (2006): *Læs og skriv fagtekster*, Alinea.

Webadresser

www.videnomlaesning.dk

Nationalt Videnscenter for Læsning, Professionshøjskolerne

www.dvo.dk

Hjemmeside for Dansk Videncenter for Ordblindhed.

www.emu.dk

EMU er Danmarks undervisningsportal. EMU er udviklet af UNI·C i samarbejde med Undervisningsministeriet. Målgruppen er elever, studerende og lærere.

www.eva.dk

Læsevejledning og virkningsevaluering. EVA's virkningsevaluering fra starten af 2009 stillede skarpt på læsevejledningen i Hvidovre Kommune. Den var case for et pilotprojekt hvor de for første gang prøvede kræfter med den særlige evalueringsmetode: virkningsevaluering. Evalueringen viste at læsevejlederen kan være med til at skabe bedre læseresultater, men succesen afhænger af mange faktorer...

www.evaluering.uvm.dk

Her findes bl.a. eksempler på elevplaner, adaptive test, evalueringsprojekter og kommunale kvalitetsrapporter.

www.laesepaed.dk

Hjemmeside for Landsforeningen af Læsepædagoger. Herfra er blandt andet link til internationale læsepædagogiske netværk. Artiklerne fra tidligere numre af Læsepædagogen kan frit downloades.

www.laes.hum.ku.dk

Center for læseforskning hører under Københavns Universitets Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab.

www.uvm.dk

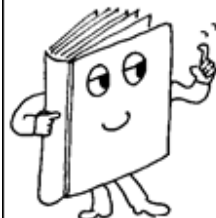
Ministeriet for børn og undervisning.

Min læseudvikling

Fonologisk opmærksomhed:

- Jeg kan høre rim. Jeg kan rime.
- Jeg kan klappe antallet af s-taveller i ord, f.eks. ko (1) og male (2)
- Jeg kan høre, hvad begyndelses-lyden i ord er, f.eks. m-mad og s-sol
- Jeg kan høre, at fejl, fine og fisk begynder med f.
- Jeg kan sætte lydene s-ø-d sammen til sød og m-u-s til mus.
- Jeg kan dele ordet bil op i bi-i-l og mak i ma-l-e
- Jeg kan tage en lyd væk og høre, hvad der bliver tilbage f.eks. b bliver løppe - l til oppe.
- Jeg kan lægge en lyd til og høre, hvilket nyt ord, man får f.eks. b bliver fø-øl til fø
- Jeg kan høre, hvilket nyt ord, man får, hvis ø is ølb bliver byttet ud med å, så b bliver det så
- Jeg kan finde på ord, som alle begynder med den samme lyd.

Ord-afkodning:

- Jeg kan navnene på 8 bogstaver.
- Jeg kan læse mit eget navn og andre navne, som jeg kender
- Jeg genkender ordbilleder på skilte og emballager
- Jeg prøver at læse nye, enkle ord ved at læse begyndelsen af ordet og gætte mig til resten
- Jeg kan genkende almindelige småord som jeg - hej - og
- Jeg kan læse ord som is - sol - ræv
- Jeg kan læse ord som løve-læse-male
- Jeg kan læse ord som spil - gris - blød
- Jeg prøver at læse ukendte ord på egen hånd
- Jeg kan læse ord som s-prøjte - s-truds - knidt
- Jeg kan læse ord, der ikke findes f.eks. sle - løk - puse
- Jeg kan læse ord som s-agle - harde - slidt
- Jeg kan læse de fleste almindelige ord hurtigt og direkte

Flydende læsning:

Flydende læsning:

- Jeg kan læse almindelige ord flydende f.eks. bog - sol - is
- Jeg kan læse enkle sætninger
- Jeg kan læse sætninger.
- Jeg retter mig selv, når jeg læser
- Jeg kan læse tegneserier
- Jeg kan læse en hel bog med enkel tekst og med mange billeder på egen hånd
- Jeg kan læse en hel bog med lidt mere tekst og færre billeder
- Jeg kan følge og læse underteksterne i fjernsynet

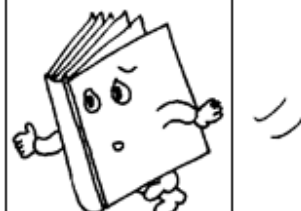

Læseforståelse:

- Jeg kan læse enkle ord og forstå, hvad de betyder.
- Jeg kan læse og forstå en enkel sætning.
- Jeg kan læse og forstå en længere sætning.
- Jeg spørger gerne og vil vide, hvad nye ord betyder
- Jeg kan læse og forstå et helt stykke
- Jeg taler gerne og stiller spørgsmål om det, jeg har læst
- Jeg kan koble det, jeg har læst til mine egne erfaringer og tidligere viden
- Jeg kan "læse mellem linjerne"
- Jeg kan læse og følge en anvisning
- Jeg kan opfatte "den røde tråd" i en fortælling
- Jeg kan tegne et handlingskort over indholdet i en fortælling
- Jeg kan søge facts i forskellige kilder
- Jeg kan overvåge min egen læsning
- Jeg kan læse og forstå tekst i aviserne
- Jeg kan læse bøger på mere end 100 sider med næsten udehængende tekst.
- Jeg kan læse kritisk og reflekterende

Læseinteresse:

- Jeg vil gerne bytte til historier
- Jeg bliver glad, når vi læser sammen
- Jeg låner gerne bøger med hjem fra klasse- eller skolebiblioteket
- Jeg vælger spontant at læse på egen hånd
- Jeg kan godt lide at få bøger som gave
- Jeg går ofte på biblioteket på eget initiativ
- Jeg læser gerne for andre
- Jeg vil hellere læse end at lave andre aktiviteter
- Jeg er en rigtig bogsluger
- Jeg kender mange bogtitler og forfattere
- Jeg tager initiativ til læseaktiviteter i klassen
- Jeg fortæller og kommenterer ofte det, der står i avisen

Navn: _____